

Asia: VN/23407/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

KT ei kannata aikuiskoulutustuen lakkauttamista, vaan arvioi tuen lakkauttamisella olevan naisvaltaisille kunta- ja hyvinvointialoille jopa kriittisiä vaikutuksia. Vaikutuksia alojen henkilöstön riittävyyteen ja saatavuuteen ei ole arvioitu hallituksen esityksessä riittävästi.

Kunta- ja hyvinvointialoilla ammattitehtävät ovat säädeltyjä, joiden kelpoisuusehdot edellyttävät myös tutkintopohjaista lisä- ja täydennyskoulutusta.

KT muistuttaa, että viimevuosina on lisätty merkittävästi julkisen sektorin henkilöstömitoituksia ja kelpoisuusehtoja tarkentavaa lainsäädäntöä, mikä puolestaan lisää aloilla tutkintojen suorittamisen tarvetta.

Työvoimabarometrin mukaan pula-ammattien kärjessä ovat lähihoitajat, sairaanhoitajat, sosiaalityön erityisasiantuntijat, varhaiskasvatuksen opettajat sekä erityisopettajat. Aikuiskoulutustukea käytetään runsaasti juuri näissä sosiaali-, terveys-, kasvatusta- ja pelastusalan pula-ammateissa.

Esimerkiksi 17 prosenttia sairaanhoitajatutkinnon suorittaneista on käyttänyt aikuiskoulutustukea. Vastaavasti 23 prosenttia sosiaalityö- ja sosiaalialojen opiskelijoista on käyttänyt aikuiskoulutustukea yhteiskuntatieteiden maisterin tutkinnon suorittamiseen ja erityisopettajan pätevyyden suorittaneista 45 prosenttia on käyttänyt aikuiskoulutustukea opiskelunsa tukemiseen. Lisäksi paloiesimiestutkinnon suorittaneista 90 prosenttia, hätäkeskuspäivystäjän tutkinnon suorittaneista 51 prosenttia, terveydenhoitajan tutkinnon suorittaneista 50 prosenttia, ensihoitajan tutkinnon

suorittaneista 49 prosenttia, sosionomin tutkinnon suorittaneista 20 prosenttia ja geronomin tutkinnon suorittaneista 53 prosenttia on käyttänyt aikuiskoulutustukea.

Näitä toimialakohtaisesti kohdentuvia vaikutuksia pätevän henkilöstön saatavuuteen ei ole huomioitu hallituksen esityksen vaikutusten arvioinneissa. Esityksessä ei ole myöskään riittävästi arvioitu tuen lakkauttamisen vaikutuksia eri ammattialojen mahdollisuuteen nostaa omaa osaamis- ja koulutustasoaan työuran aikana.

Julkisen sektorin naisvaltaisilla aloilla ja säädellyissä ammateissa henkilöstöllä on rajalliset mahdollisuudet opiskella ja muilla tavoin rahoittaa opintojaan työn ohella. Sen vuoksi kunta- ja hyvinvointialoilla on hyödynnetty muita toimialoja laajemmin tuen mahdollistamia opintovapaita. Naisia etuuden käyttäjistä on ollut 74 prosenttia ja tuensaajista noin 38 prosenttia opiskelee kasvatusalojen tai terveys- ja hyvinvointialojen koulutusta.

Aikuiskoulutustuki on mahdollistanut lisäkoulutuksen hankkimisen työn ohessa ja jatkamisen omalla alalla korkeampaa koulutustasoa vaativissa tehtävissä. Kuten hallituksen esityksen nykytilan arvioissakin todetaan, aikuiskoulutustuki on muodostunut merkittäväksi osaksi erityisesti julkisen sektorin jatko- ja täydennyskoulutuksen urapolkuja.

Hallituksen esityksessä esitetyt vaihtoehtoiset mallit opintojen tukemiseen eivät tarjoa vastaavaa mahdollisuutta rahoittaa opintoja työn ohella esim. sote- ja kasvatusaloilla ammattien vahvan säätelyn vuoksi. Tutkintoja ja niihin lukeutuvia pakollisia harjoitteluja ei ole mahdollista suorittaa kokonaan työn ohella. Näihin tarvitaan myös jatkossa tuettuja opintovapaita.

Esimerkiksi vaihtoehdoksi tarjottu opintotuki ja -laina ei mahdollista osaamisen kehittämistä työn ohella, koska opintotukea ei voi saada avoimiin korkeakouluopintoihin tai yksilön tulorajat voivat estää sen hyödyntämisen. Korkeampaa koulutustasoa edellyttävissä tehtävissä rajattu tukikuukausien määrä voi estää osaamisen kehittämisen opintorahan ja lainatakauksen turvin, kun osaamisen syventämiseen ja laajentamiseen tarvitaan usein toinen korkeakoulututkinto. Näin ollen aikuiskoulutustuen lakkauttaminen tulee todennäköisesti vähentämään ko. koulutuksiin hakeutumista ja vaikeuttamaan pätevän henkilöstön saatavuutta pula-aloilla.

Tuki ammatilliseen aikuiskoulutukseen on mahdollistanut myös työvoiman siirtymän ylitarjonta-aloilta työvoimapula-aloille.

Hallituksen esityksen mukaisesti lait ovat pääosin tarkoitetut tulemaan voimaan 1.8.2024. Laki aikuiskoulutusetuuksista annetun lain kumoamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2024. Ehdotettu siirtymäaika kestäisi vuoden 2025 loppuun.

Työllisyysrahasto on arvioinut, että aikuiskoulutustuen hakemusmäärät tulevat kasvamaan jopa kaksinkertaisiksi lakkauttamispäivämäärän lähestyessä. Tuen lakkauttamispäätös voi aiheuttaa merkittävän työvoimavajeen pula-aloilla, kun moni opiskelun aloittamista suunnitellut aikoo hyödyntää aikuiskoulutustukimahdollisuuden ennen sen ehdotettua lakkauttamispäivämäärää.

KT:n näkemyksen mukaan aikuiskoulutustuen lakkauttaminen edellyttää nykyistä huomattavasti pidempää siirtymäaika riittävän henkilöstön ja palveluiden turvaamiseksi. Henkilöstön saatavuuden ennakkoinnin ja koulutusjatkumoiden varmistamiseksi tarvitaan aikuiskoulutustuen tilalle toimiva malli jatkuvan oppimisen tukemiseen työuran aikana.

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen pahentaa entisestään erityisesti sote-alojen työvoimapulaa ja vaikeuttaa hyvinvointialueiden lakisääteisten palveluiden järjestämistä.

KT vaatii, että lakkautettavan tuen tilalle luodaan pikaisesti korvaava malli, joka ottaa huomioon erityisesti säädeltyjen sote-, kasvatus- ja opetusalojen erityistarpeet, ettei julkisen sektorin osaajapula kärjisty entisestään. Vaihtoehtoisesti nykyistä aikuiskoulutustukijärjestelmää voidaan edelleen kehittää tarkentamalla tuen saamisen edellytyksiä esimerkiksi niin, että työhistoriavaatimusta lyhennettäisiin tai kohdentamalla tukea tarveharkintaisesti työvoimapulaloille.

Bergman Mertzi
Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT